

Zažne priswojenje wjacorych rěčow wótri rozum džěsća

Interview z předsydku Serbskeho šulskeho towarstwa Ludmilu Budarjowej

Zašle dny je wušła 128-stronska kniha w serbskej, němskej a jendželskej rěči z přinoškami mjezynarodneje fachoweje konferency Serbskeho šulskeho towarstwa (SŠT) loni w Chróścicach. Ju dóstanu zajimcy w Serbskej kulturnej informaciji w Budyšinje. Pod titlom „Witaj a 2plus – wužadnje za přichod“ předstaji so w njej přeni raz aktualny staw wuwica na polu serbskeho předšulskeho a šulskeho kubłanja. Zdobom poda so dohlad do položnja narodneju mjeńšinow nastupajo šulstwo we Waliziskej a pola Frizow w Sewjerneje Němskej. Smy so z předsydku SŠT Ludmilu Budarjowej rozmołwjeli.

Kubłarka nabožiny w pěstowarnjach Franciska Neterowa powěda džěcom wo Jězusu.

Ličba džěci z narodnje měšanych mandželstwow džeń a bóle přiběra. Kak wuskutkuje so to na serbske pěstowarnje?

W Chróśćanskej pěstowarni je wjacje hač połojca džěci maćernorěčnje serbska. Je to 60 procentow. Nimale 30 procentow džěci je z rěčnje měšanych swójbow a džeśać procentow džěci ma němskeju staršeju. W Ralbicach a we Wotrowje je jenož hišće połojca džěci maćernorěčnje serbska. W druhich serbskich pěstowarnjach

je to podobnje abo samo hórze. Tež na serbskich wjeskach asimilacija serbsčiny spěšnje postupuje.

Kak na to reagujeće?

Naložujemy tež w našich serbskich pěstowarnjach wosebitu metodu, kotraž mjenuje so „dospołna imersija“. To rěka, zo so wšitke naše džěci cyły džeń ze serbsčiny wobdawaja, so tak rjec do serbskeho wobswěta kaž podnrjaja. Pola nas njerěča jenož pěstowarki abo kubłarki serbsce, ale tež domownik a kuchinski personal abo rje-

dzerka. Tak nawuknu tež maćernorěčnje němske džěci w našich serbskich pěstowarnjach serbsčinu. Dospołnu imersiju naložujemy tohorunja w našich Witaj-pěstowarnjach w Němcach, Rownom, Malešecach, w Žyłowje a w měsće Choćebuzu.

Kotry rozdzěl je mjez Witaj-pěstowarnjami a Witaj-skupinami?

We Witaj-pěstowarni naložuje so dospołna imersija, we Witaj-skupinach porno tomu jenož parcielna abo džělna imersija.

Što to rěka?

To rěka, zo so we Witaj-pěstowarni wšitke džěci we wšitkich skupinach cyły čas do serbsčiny zanurja. Jako džěłodawar žadamy sej, zo pěstowarki serbsčinu w maćernorěčnje kwalice wobknježa abo so běžnje w serbsčinje dale kubłaja. Witaj-skupina woznamjenja, zo je to w cyłej pěstowarni zwjetša jenož jedna skupina, w kotrejž džěci serbsce wuknu. W samsnej pěstowarni su pak tež druge skupiny, w kotrychž je wobchadna rěč němčina. Zwjetša jenož pěstowarka we Witaj-skupinje serbsčinu wobknježi. Hdyž ma tuta na přikład dowol abo je chora, džěla we Witaj-skupinje němška pěstowarka.

Hdyž pak so w pěstowarnjach we Wašim nošerstwje jenož serbsce rěči, njemóža serbske džěci tola němčinu nawuknyć. Njeje to jim na škodu?

Ně, w žanym padže, dokelž poskići so džěcom w našich serbskich pěstowarnjach na

W džewječ serbskich pěstowarnjach so na jara rozdzělne wašnje serbsčina posrědkuje.

Serbske šulske towarstwo (SŠT) je nošer wosom pěstowarnjow, z nich su tři serbske w Ralbicach, Chróścicach a we Wotrowje; dalše su w Němcach, Rownom, Malešecach, w Žyłowje a w měsće Choćebuzu.

Witaj-pěstowarnje – tuchwilu jenož pod nošerstwom SŠT – wopytuja přewažnje maćernorěčnje němske džěci, hdžež pak so za wšě džěci konsekwentnje metoda dospołneje imersije naložuje.

2plus rěka: serbsčina, němčina plus dalše rěče, kotrež so w šuli wuwučuja a hižo w zakladnej šuli k wjacerěčnosći wjeddu. Hižo w třecim lětniku podawa so třeća rěč. To je pedagogiski koncept za serbske a serbsko-němske šule, kotryž naložuje so wot lěta 2001.

Jubilejnu brošuru k 10lětnemu wobstaću Witaj je SŠT loni wudało. Tuta je w interneće pod www.sorbischer-schulverein.de pod rubriku Witaj wozjewjena.

wurazne přeče serbskich staršich tydžensce jedna hodžina němskeje zaběry a konwersacije přez němskorěčnu kublarku. Wona z nimi konsekwentnje němsce rěči, dokelž je rěč na wosobu wjazana. W tutym padže naložujemy my přidatnje džělnu imersiju w němskej rěči. Naše džěci wobknježa tuž před zastupom do šule wotpowědnje wuwicu kóždoho jednotliwego džěšća wobě rěči.

Twjerdźiće wy to jenož tak abo maće fakty za to?

Božedla, wězo tajke mam. Přeni raz přewjedže so w zaštych lětach wobšěrna studija wo přiswojenju serbskeje a němskeje rěče, a to pola 110 džěci w serbskich pěštowarnjach, wosebje w Chrósćicach a Ralbicach a džělnje tež we Wotrowje. Tuta studija je džěl mojego wědomostneho džěla w Serbskim instituće w Budyšinje. Sym pjeć do šěsć króc kóždě poł lěta z podpěru pěštowarkow wobšěrnny material ze zběrała a jara wjele interviewow stajnje ze samsnymi džěćimi nahrawała. Tute nětko wuhódnoćam. Podobnje čini to kolegina, kiž je so Witaj-pěštowarnjam a Witaj-skupinam wěnowała.

Što šće konkretnje zwěšćila?

W mjezywuslědkach móžu sprěnja jasnje na tendencu pokazać, zo maja maćernorěčne džěci jara bohaty słowoskład w serbsčinje, ale runje tak w němčinje. Pola jednotliwcow je wón zdžěla wyši hač serbski. Zdruha zwěšćich, zo rěča tute džěci gramatisce w dalokej měrje korektnje, wězo starobje přiměrjene, a to zdžěla hižo z naročnymi sadowymi konstrukcijami. Střeća zwěšćich, zo so najwjetši skok w přiswojenju rěče w poslednim léče před zastupom do šule wotblyšćuje, potajkim mjez pjatym a šesty žiwjenskim létom. To je jara wažna a rozsudna faza we wuwicu džěšća. Tohodla wuraznje witam rozsud Sakskeho krajneho sejma, zo smědža wšitke džěci w tutym rozsudnym léče před zastupom do šule městno w pěštowarnjach darmo wužiwać.

Kak daloko da małym pječarach w němčinje Serb na hubu bje?

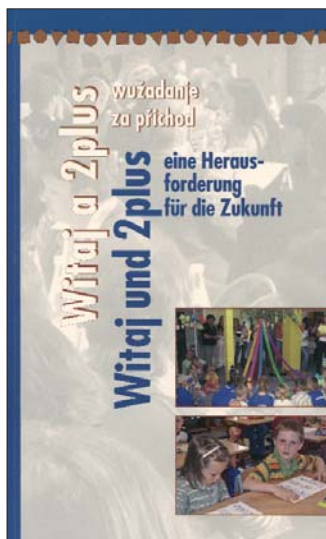
Haj, tež na tutón zjaw sym sobu kedžbowała a so sama džiwala, kak mało padow sym namakała, kaž „Der Vogel hat sich gelacht“ abo „die Lappe“ město „der Lappen“ a wužiwanje wopačnych artiklow. Tež we wurjekowanju sym lědma někajki akcent registrowała.

Kotre přidatne čezje maja serbske džěci při wuknjenju, hdyž do šule zastupja?

Cyle jasnje: W žanym padže njeje k čezam dóšlo. Nawopak. W Podstupimje je knježerstwo přez centralne přirunowanje zwěšćilo, zo docpěja džěci z našeje Witaj-pěštowarnje w Žylowje, kotrež wotrostu ze serbskej a němskej rěču, w zakładnej šuli samo lěpše wukony hač je to w krajnym přerězku w němčinje a matematici. Tajke oficialne přirunanje w Sakskej bohužel hišće nje předleži, ale mjezywuslědki přeprowowanja šulskeho koncepta 2plus wot universitow w Hamburgu a Kölnje rěča cyle jasnje za zažnu dwurěčnosť.

Što potom, hdyž njeje džěćo rěčne wobdarjene abo hdyž ma někajke čezje při rěčenju abo wuknjenju?

Strach staršich, zo so džěci pola nas přenapinaja, njeje woprawnjeny. Džěćace mozy su kaž hubica. Wone hrajkajo wšitko do so srěbaja, štož na-

Njedawno wudata brošurka

zhonja, začuwaja, słyša a widža a to na swoje wašnje předžělaja a zaso imitěruja. Wězo njeje móžno, zo kóždy šulski nowačk ze samsnymi znajomosćemi z pěštowarnje přińdže. Tež w šuli pokazaja so pozdžišo wotpowědnje rozdžělnym individualnym zamóžnosćam a kmanosćam rozdžělny wukony.

Potajkim je to tola trochu wobčežniše?

Nawopak. Zažne přiswojenje wjacorych rěčow wótfi rozum džěšća. Wone nawuknje mjez druhim sčasom diferencować a logisce mysljeć. Čim rozdžělniše tute rěče su, čim lěpje je to za duchowne wuwice džěšća. Za nas je wažne, zo posrědkuje so z rěču tež emocionalny počah ke kulturje luda. Dokelž tworitej w katolskej

serbskej kónčinje narodnosť a nabožnosť jednotu, słyša tuta jednotu tež do koncepta w našich serbskich pěštowarnjach.

Kak so to wotblyšćuje?

Naša kublarka Franciska Neterowa podawa w serbskich pěštowarnjach Bože hodžinky. W srjedžišću steji zaběra z bibliskimi stawiznami, wězo na džěćacu starobu přiměrjene. Na próstwu staršich su nětko Bože hodžinky tež w našej Witaj-pěštowarni w Němcach.

Kak daloko su vaše serbske pěštowarnje wučezene?

Wone su wjace hač jenož wučezene. W Chrósćicach a Ralbicach mamy wot toho časa, zo smy pěštowarnju do swojeho nošerstwa přewzali, rapidnje stupace ličby džěci – a to w tajkej wysokosci, wo kotrejšej sej ani sonić zwěřili njejsmy, mjenujcy wo něhdže 60 procentow. W Chrósćicach je so wot lěta 2001 ličba džěci wot 60 na mjeztym 141 zwyżila, w Ralbicach wot lěta 2004 wot 66 na 125 a we Wotrowje wot lěta 2006 wot 24 na 35. K nam jězdža džěci ze 60 wsow. Mjeztym stupa tež ličba džěci z cuzych gmejnow. Gmejny su nas přikładnje podpěrali, z tym zo su kublišća při- abo wutwarili. We Wotrowje so přez wutwar tubje tež bórže kapacita rozšěři. Na kóncu wšak mamy wšitcy dobytk z toho, dokelž skrućamy z tym tež šulske stejnišća. (Prašal so R. Ledžbor.)

Džěci Chrósćanskeje pěštowarnje přihotuja so na jutry.

Foće: SŠT